

Õiguskantsler

Aare Olgo
info@jogeva.ee

Teie 10.01.2018 nr 100

Meie 12.02.2018 nr 7-5/180029/1800680

Sotsiaalhoolekandelise abi andmine Jõgeva vallas

Lugupeetud Aare Olgo

Hindasin Jõgeva Vallavalitsuse tegevust [] (edaspidi: avaldaja) sotsiaalhoolekandelise abi andmisel ega tuvastanud ilmselget õigusvastasust.

Juhtumi asjaolusid arvestades soovitan Jõgeva Vallavalitsusel sellegipoolest

- 1) hinnata uuesti terviklikult avaldaja abivajadust ja anda talle vajalikku abi juhtumikorralduse põhimõttel;
- 2) kaaluda erapooletu spetsialisti kaasamist abivajaduse hindamisse;
- 3) hinnata avaldaja võimet sotsiaalteenuste eest tasuda ja otsustada, kas ja kui palju peab ta vajalike sotsiaalteenuste eest ise maksma;
- 4) põhjendada kirjalikult otsuseid, milliseid sotsiaalteenuseid avaldaja vajab ning kas ja kui palju tal nende eest maksta tuleb
- 5) arvestada teenuseosutajat valides võimaluse korral avaldaja põhjendatud arvamust ka siis, kui seadus seda otsesõnu ei nõua;
- 6) selgitada avaldajale koostöö vajalikkust.

Palun andke 12. märtsiks 2018 teada, kuidas olete neid soovitusi järginud.

Jõgeva Vallavalitsuse saadetud materjalidest nähtub, et avaldaja abivajadust hinnati terviklikult 2017. aasta jaanuaris. Hiljem on hinnatud, kas avaldaja vajab mõnd konkreetset sotsiaalteenust. Kuna terviklikust abivajaduse hindamisest on hulk aega möödas ja avaldaja selgitustest järeldub, et tema abivajadus võib olla vahepeal muutunud, tuleks tema abivajadust uuesti terviklikult hinnata ja otsustada, milliseid sotsiaalteenuseid ta vajab.

[Sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) § 9 lõige 1 sätestab, et juhtumikorralduse põhimõtet kasutatakse olukorras, kus inimene vajab pikaajalist ja mitmekülgset abi, mis hõlmab ka vajadust koordineerida mitme organisatsiooni koostööd abi andmisel. Arvestades, et avaldaja toimetulekut mõjutab ka tema tervises seisund ning töötütingud, oleks juhtumikorralduse põhimõtte kasutamine praegu asjakohane.

Vallavalitsuse arusaam avaldaja võimetest ja vajadustest erines mitmes küsimuses avaldaja enda arusaamast oluliselt. Näiteks leidis vallavalitsus, et avaldaja saab liikuda mööda treppe kõrvalise abita, kui ta kasutab küünarkarke. Avaldaja sõnul ei luba arst tal karkudega liikuda, samuti pole ta selleks suuteline. Et vastuolud kummutada ja abivajadus võimalikult objektiivselt kindlaks teha,

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

oleks Jõgeva Vallavalitsusel mõistlik kaaluda erapooletu spetsialisti kaasamist, kes osaleks abivajaduse hindamises. Selline spetsialist võiks olla näiteks geriaater, mõne teise omavalitsuse pikaajalise kogemusega sotsiaaltöötaja või õendusabihaiglas töötanud inimene.

Kui on selge, milles avaldaja abi vajab, peab Jõgeva Vallavalitsus SHS-i järgi korraldama talle vajaliku abi.¹ Sotsiaalteenuste korraldamise kohustus ei tähenda tingimata kohustust sotsiaalteenuste osutamist rahastada. See tähendab, et vallavalitsus ei saa keelduda avaldajale sotsiaalteenust korraldamast seetõttu, et avaldaja suudab ise teenuse eest maksta või et avaldaja ei esita oma majandusliku seisuga kohta teavet. Kui abivajaja oma majandusliku olukorra ja kulutuste kohta andmeid ei esita, võib kohalik omavalitsus eeldada, et ta saab sotsiaalteenuse eest tasuda, sest abivajaja üks põhikohustus on esitada tõeseid ja täielikke andmeid (vt edasi koostöö kohta). Erandiks võib pidada olukorda, kus ka konkreetseid arvutusi tegemata võib öelda, et tasu maksmine käib inimesele ilmselgelt üle jõu.

SHS § 16 järgi võib inimeselt võtta sotsiaalteenuse eest tasu, kuid sotsiaalteenuse eest tasumise kohustus ei tohi takistada inimesel abi saamist. Selleks tuleb omavalitsusel välja arvutada, mil määral on inimene võimeline teenuse eest maksma, arvestades tema sissetulekuid (vajadusel ka realiseeritavat vara ja võimalust saada ülalpidamist) ning kulutusi (mh esmavajadustele, ravimitele, abivahenditele).² Kui inimene pole võimeline talle vajalike sotsiaalteenuste eest maksma, tuleb vallavalitsusel puudujääv osa enda kanda võtta. Sotsiaalteenuse eest tasu võtmisel peab veel arvestama, et inimesele jääks kätte piisavalt raha, et ta võiks kasvõi kõige väiksemal määral oma soove täita. Kui inimesele sellist otsustus- ja valikuvabadust ei jäeta, on oht, et rikutakse tema inimväärikust.

Otsuseni, milliseid sotsiaalteenuseid inimene vajab ja kui palju tal nende eest maksta tuleb, jõuab kohalik omavalitsus kaalumise tulemusena. [Haldusmenetluse seadus](#) (HMS) nõuab, et haldusorgan selliseid otsuseid kirjalikult põhjendaks (§ 55 lõige 2 ja § 56). Põhjendamiskohustus sunnib otsuse tegijat argumente vaagima, aitab inimesel otsusest paremini aru saada ja võimaldab kohtul kontrollida otsuse õiguspärasust. Järgida tuleb ka teisi HMS-ga kehtestatud nõudeid, näiteks nõuet lisada haldusotsusele vaidlustamisviide (HMS § 57 lõige 1).

Nii vallavalitsuse kui ka avaldaja esitatud materjalidest võib näha, et mõnel juhul on vallavalitsus avaldajale abi küll pakkunud, kuid too on sellest keeldunud, sest teenuseosutaja pole talle sobinud. SHS-st tuleneb, et mõne sotsiaalteenuse pakkumise eeldus on abivajaja ja teenust vahetult osutava inimese omavaheline sobivus (nt tugiisikuteenus, isikliku abistaja teenus, täisealise isiku hooldus). Teiste teenuste puhul SHS sellist nõuet ei sea (nt koduteenus, sotsiaaltransporditeenus). Teenuse saaja ja teenust vahetult osutava inimese hea omavaheline läbisaamine aitab kaasa, et teenuse osutamine oleks tulemuslik. Seetõttu võiks ka nende teenuste puhul, kus seadus seda otsesõnu ei nõua, pidada teenust vahetult osutava inimese valimisel silmas abivajaja arvamust, kui see on võimalik.

Omavalitsuse kohustused sotsiaalhoolekandeline abi andmisel ei vähenda abivajaja kohustust teha koostööd. Seda põhimõtet rõhutavad eriti selgelt [sotsiaalseadustiku üldosa seaduse](#) (SÜS) sätted. Inimene peab aitama igati kaasa, et menetlus oleks eesmärgipärane ja tõhus ning et asjaolude muutumise korral saaks abi vajadustele kohandada (SÜS § 5 lõige 2). SÜS § 21 määrab kindlaks abivajaja põhikohustused ja § 22 vastutuse, kui neid kohustusi ei täideta.

¹ Vt õiguskantsleri 24.10.2016 [kirja](#) omavalitsusjuhtidele.

² Vt lähemalt 2/2017 Sotsiaaltöö artiklit „[Abivajaja omaosalus sotsiaalteenuse eest tasumisel](#)“.

Abivajaja üks põhikohustus on esitada kõik teadaolevad tõesed ja täielikud andmed, dokumendid ja muud tõendid, mis on vajalikud abi saamise õiguse või muu abi andmisel olulise asjaolu väljaselgitamiseks (SÜS § 21 lõike 1 punkt 1). On põhjust arvata, et avaldaja ei ole koostöökohustuse sisu, eesmärki ja kohustuse rikkumise tagajärgi täielikult mõistnud. Seetõttu tuleks vallavalitsusel neid asjaolusid talle rohkem selgitada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise